

**WILEY-
BLACKWELL**

The Scandinavian
Journal of Economics

Review: Svensk industrifinansiering

Author(s): Ingvar Svennilson

Source: *Ekonomisk Tidskrift*, Årg. 49, n:r 4 (Dec., 1947), pp. 283-286

Published by: [Blackwell Publishing](#) on behalf of [The Scandinavian Journal of Economics](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3438352>

Accessed: 21/10/2011 07:07

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at
<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Blackwell Publishing and *The Scandinavian Journal of Economics* are collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Ekonomisk Tidskrift*.

<http://www.jstor.org>

LITTERATUR

SVENSK INDUSTRIFINANSIERING

Svensk industrifinansiering under genombrotts-skedet 1830—1913 av Torsten Gårdlund, Stockholm 1947, 173 s. text + 268 s. tabeller.

Det rikliga statistiska primärmaterialet från den industriella genombrottstiden utnyttjades som bekant för den serie undersökningar av nationalinkomst, priser, löner och omflyttning, som under slutet av 1920-talet och början av 1930-talet utfördes vid Stockholms Högskolas socialvetenskapliga institut. Genom detta arbete har skapats ett grundmaterial för ett studium av den ekonomiska utvecklingen under detta skede, som torde ha få motstycken i andra länder. Det ter sig emellertid nu närmast egendomligt, att man i denna serie icke infogade en undersökning av industriens ekonomiska utveckling sådan den avspeglats i företagets bokföring. Här borde man ju ha kunnat närma sig flera av kärnfrågorna rörande den industriella utvecklingens natur. Det är så mycket mera överraskande, som här tydligen förelegat ett synnerligen fullständigt material, som möjliggör jämförelser av utvecklingen under olika skeden åtminstone från 1850-talets mitt.

Denna lucka i den ekonomiska forskningen rörande 1800-talets ekonomiska historia har nu fyllts genom Torsten Gårdlunds med Svenska Bankföreningens stöd företagna undersökning av den svenska industriens finansiering. Det är glädjande, att det har varit möjligt att i vissa fall kontinuerligt ända från 1830-talet uppställa så rena serier för tillgångar och skulder, avskrivningar och vinstdispositioner samt försäljningsvärde från ett så stort antal företag. I undersökningen ingå icke mindre än 27 industriföretag, jämnt fördelade på de viktigaste industribranscherna järnbruk, verkstäder, sågverk och textilindustri, samt som komplettering sex handelshus. Att en sådan bearbetning varit möjlig vittnar ju om, att bokföringsväsendet inom den svenska större industrien redan tidigt låg på en hög nivå. Redan detta är ett faktum av stort historiskt intresse.

Med hjälp av detta rika material har Gårdlund på ett ingående sätt kunnat belysa den svenska industriens finansiering under genombrotts-skedet. Som intressanta biprodukter har samtidigt framkommit uppgifter om företagens avskrivnings- och lagervärderingspolitik samt deras vinstdispositioner, utdelningspolitik och konsolidering genom nedplöjning av egna vinster. Resultaten visa med kalla siffror hur utvecklingen verkligen varit, där man tidigare fått nöja sig med löst grundade påståenden, baserade på enstaka iakttagelser.

En uppfattning, som gått igen på olika håll i litteraturen, har ju varit, att utländskt kapital i betydande utsträckning bidragit till den svenska industriens finansiering. Gårdlund visar med sitt material, att en sådan direkt finansiering med lån från utlandet icke förekommit i större ut-

sträckning under tidigare år; lånen från utlandet upptogo en ganska liten plats bland industriföretagens skulder. Det är först kring sekel-skiftet, som, att döma av Gårdlunds material, den svenska industrien i större utsträckning har tillförts utländskt kapital genom de nya svenska affärsbankernas förmedling.

Även om denna bild är representativ för den svenska industriens finansiering, kan man emellertid fråga sig, om icke krediter från utlandet under den första expansionsperioden haft en större strategisk betydelse än som framgår av de statistiska medeltalen. De tidigare industrierna hade ju ofta intima kontakter med utlandet både genom företagsgrundande immigranter och — vad gäller exportföretagen — genom sina kunder. När man vet, att kapitalmarknaden i London var ganska lätt tillgänglig för svenska staten och svenska kommuner, ligger det nära till hands att antaga, att utländskt kapital kunnat stå till förfogande och också anlåtats av industrien både vid start av nya och utvidgning av gamla företag respektive i besvärliga likviditetssituationer. Beloppen kunna i förhållande till det totala kapitalbehovet ha varit begränsade men ändå för utvecklingen mycket betydelsefulla. — Man frågar sig även, om krediterna från utlandet kunna ha spelat en särskild roll i vissa konjunktursammanhang. Det framgår av sammanställningarna i »The National Income of Sweden 1861—1930» att kapitalimporten varit relativt konjunkturvariabel. Den synes ha varit störst mot slutet av högkonjunkturen. Som Gårdlund framhåller, var den inhemska kapitalmarknaden starkt begränsad i förhållande till de stora kapitalbehoven. Följden bör då ha blivit, att kapitalräntan mot slutet av högkonjunkturen, när kapitalbehoven blevo särskilt stora, pressades upp så högt, att det blev billigare att låna utomlands. När utvecklingen sedan dämpades och kapitalbehoven blevo mindre, kunde dessa lån relativt snabbt återbetalas med nedplöjda företagsvinster. Sådana tillskottskrediter under högkonjunkturen, som inneburo att kapitalutbudet blev mera elastiskt, kunna emellertid ha underlättat den snabba expansionen av den svenska industrien. I brist på faktiska uppgifter kan detta tills vidare endast vara en frågeställning för närmare undersökningar.

Vad gäller de inhemska källor, som i främsta rummet ställde kapital till förfogande, sammanfattar Gårdlund sina slutsatser på följande sätt: »Åtskilliga omständigheter tyda på, att grosshandlarna samt de större inkomsttagarna inom offentlig tjänst och fria yrken lämnade de väsentliga bidragen vid de nya industriföretagens grundande, medan finansieringen av företagens expansion skedde med hjälp av driftsöverskotten, antingen genom att dessa plöjdes tillbaka i rörelsen eller att företagens ägare genom aktieteckning eller via kreditinstituten åter ställde en betydande del av sina företagare- och kapitalinkomster till industrins förfogande.» (S. 158.) När han söker förklara, varför industriens kapital framför allt flöt till genom dessa kanaler, kan man emellertid knappast helt följa hans framställning. I varje fall skulle man vilja lägga tyngdpunkten på annat sätt. Han offrar enligt min uppfattning alltför stort utrymme på jämviktsresonemang, där knapphet och monopoltendenser bli avgörande för företagsvinst och företagarkomst; de konjunkturrella sammanhangen nämnas mera i förbigående. Diskussionen av dessa pro-

blem upptar ett mycket begränsat utrymme, men de synas principiellt och teoretiskt erbjuda ett särskilt stort intresse.

Det synes mig naturligt, att vid förklaringen av inkomstbildningen och sparandet under en period med så snabba förändringar som under industriens genombrottsår i stället lägga tyngdpunkten på konjunkturella och andra dynamiska sammanhang. Gårdlund framhåller knappheten på företagarebegåvningar. Han har i annat sammanhang belyst knappheten på tekniskt kunnande. Han nämner, att de behandlade företagen i fråga om sin expansion fört en relativt försiktig politik. Han belyser även knappheten på för den industriella utvecklingen tillgängligt riskvilligt kapital. Å andra sidan skildras här en period, där världsmarknaden öppnas och organiseras för svenska exportprodukter, där utbyggnaden av kommunikationsväsendet möjliggör ett förut icke möjligt utnyttjande av landets naturliga resurser. Samtidigt framväxer hela »industrialismens samhälle» med dess övergång till byteshushållning och efterfrågan på en rad nya industrivaror. Att under en sådan period tillströmningen av nya företag och utbyggnaden av kapaciteten icke kunde hålla jämna steg med efterfrågans ökning respektive icke kunde ske tillräckligt snabbt för att genom konkurrens eliminera effektiviseringsvinsterna, förefaller ganska naturligt. Att sålunda under en sådan period betydande »tillströmningsvinster» uppstå och även kvarstå under längre perioder, förefaller vara den närmast till hands ligande förklaringen till höga företagsvinster och företagarinkomster.

Men Gårdlund framhåller ju även, att landets industrialisering var mycket kapitalkrävande, medan sparförmågan var begränsad. Kapital måste tillskjutas utifrån och innan denna kapitalimport fått sin motsvarighet i ett importöverskott, måste ett köpkraftstillskott och vinstökningar ha uppstått. Som Gårdlund skildrar, växte under samma period det moderna svenska bank- och kreditväsendet fram med dess förmåga att i viss utsträckning själv skapa krediter, vilket möjliggjorde en kapitalbildning i snabbare tempo än som svarade mot det enskilda sparandet. Också detta bildar en förklaring till de höga företagsvinster, som i sin tur, som Gårdlund visar, i så stor utsträckning plöjdes ned i nya investeringar.

Denna vinstskapande utveckling förlöpte givetvis icke efter en trend utan snarare i konjunkturella språng.

Vid sidan av dessa dynamiska prisbildningselement kunna knappast de vinster, som uppstodo genom en mer eller mindre monopolitisk marknadsstruktur ha spelat någon avgörande roll. Allra minst kan detta gärna ha gällt de vinster, som företagen eventuellt gjorde på sin brukshandel. Även vid fri prisbildning över lag hade säkerligen den stora kapitalbildningen skapat vinster, som på lång sikt möjliggjort industriens självfinansiering.

Gårdlund berör i detta sammanhang det förhållandet, att stora vinster tillföllö industrien, därför att de ursprungliga jord- och skogsägarna icke alltid insågo naturtillgångarnas verkliga värde i det nya marknadssammanhanget. Väsentligare är kanske emellertid, att landets skogsägare både vid avverkning och fastighetsförsäljning fingo del av de industriella »tillströmningsvinsterna», och att dessa skogsvinster respektive skogsvärdestegringar via bankinrättningar och på annat sätt

flöto tillbaka till den svenska kapitalmarknaden. — Betydelsen av fastighetsvärdestegringarna i städerna, som bildade ett led i det stora industrialiseringssammanhanget, vore kanske också förtjänt att närmare belysas.

Vad här sagts om inkomstbildning och sparande under industriens stora genombrott har närmast karaktären av randanteckningar i anknytning till Gårdlunds randanmärkningar till sitt arbete. Genom detta har han, vad gäller industriens finansiering, lagt en säker grund för en allmän studie rörande den svenska kapitalbildningen under industrialismens genombrottsår.

Ingvar Svennilson.

BOSTADSPOLITIKEN

Slutbetänkande, avgivet av bostadssociala utredningen. Del II. Saneringen av stadssamhällets bebyggelse. Organisation av låne- och bidragsverksamheten för bostadsändamål. SOU 1947: 26. 471 + 126 sidor.

Bostadsbyggandet intar en i många avseenden strategisk plats inom det svenska näringslivet. Om vi de senaste åren haft en bruttonationalinkomst på 20 miljarder kronor och en investeringsvolym av omkring 5 miljarder, har bostadsbyggandet därav uppgått till omkring 1 1/2 miljard kronor. För en vanlig familj torde bostadskostnaderna ha tagit mellan 10 och 20 % av inkomsterna. De totala årliga bostadskostnaderna torde uppgå till halvannan miljard (exklusive bränsle). Det totala beståndet av bostäder torde ha ett värde av 20 miljarder kronor. Trots dessa höga siffror finns det anledning att inte vara belåten med den svenska bostadsstandarden; särskilt i jämförelse med vår närings- och beklädnadsstandard torde den få anses vara låg.

Bostadsområdet har under det senaste årtiondet blivit bättre genomforskat än kanske någon annan del av svenskt samhällsliv. Förtjänsten härav tillkommer till stor del bostadssociala utredningen, som hunnit med flera betänkanden sedan sin tillkomst år 1933 och som nu redovisat sin bostadspolitiska visdom i de två stora tegelstenar, vilka tillsammans utgöra dess slutbetänkande. Viktigt material har även lämnats av byggnadsindustrisakkunniga, byggnadskostnadsakkunniga och av 1939 och 1945 års — ännu icke slutredovisade — bostadsräkningar. Ett mångsidigt och omfattande forskningsarbete beträffande byggnadskostnaderna pågår för närvarande; såväl i fråga om forskning som i praktisk tillämpning återstår dock mycket att göra på detta område (skall man rikta kritik mot bostadssociala utredningen för vad den *inte* gjort, får man kanske säga att den inte tillräckligt gått in på kostnadsfrågorna).

Första delen av bostadssociala utredningens slutbetänkande bestod av en utförlig historik, en kortare statistisk redovisning av svensk bostadsstandard, en ännu kortare framställning rörande bostadspolitiken i främmande länder samt en utförlig diskussion om bostadspolitikkens målsättning, utmynnande i utredningens förslag till låne- och bidragsformer. I en recension i *Ekon. Tidskrift* 1/1946 refererade och kommenterade